

Utdrag ur integritetsskyddskommitténs (SOU 2007:22) rapport

Kapitel 9 Straffprocessuella tvångsmedel

Genom lagstiftning år 2004 fick polisen ökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel. Det skedde genom att andra principer antogs än de som lagstiftaren tidigare under lång tid hade sagt vara grundläggande från rättssäkerhets- och integritetsskyddssynpunkt. Såvitt framgår av lagmotiven genomfördes reformen utan att nya eller tidigare okända omständigheter åberopades och utan att de negativa effekterna för den enskildes integritetsskydd analyserades så ingående som man hade kunnat förvänta sig vid en så stor förändring. Någon bedömning av om det polisiära behovet av ändringarna stod i proportion till de åtföljande försämringarna i integritetsskyddet, redovisades heller inte i lagstiftningsärendet, vilket särskilt mot bakgrund av frågans betydelse måste betraktas som en brist.

Kommittén konstaterar vidare att den parlamentariska kontrollen över tvångsmedelsanvändningen är svag och i praktiken inskränkt till jämförelser mellan andelen resultatrika tvångsmedelsanvändningar från ett år till ett annat. Den årliga redovisningen till riksdagen baseras i stort sett enbart på uppgifter från Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen. Dessa uppgifter sätts inte i relation till andra relevanta uppgifter. På senare år har en kraftig ökning skett av antalet meddelade tillstånd till användning av tvångsmedel. Vad denna ökning beror på går inte att avläsa i de lämnade redovisningarna. Årsvisa fluktuationer i antalet meddelade tillstånd och i antalet resultatrika fall kommenteras inte närmare. Inte heller redovisas bakgrundsmaterial och jämförande material. Åtskilliga anmärkningar av systemkaraktär kan alltså riktas mot det sätt varpå den parlamentariska kontrollen över tvångsmedelsanvändningen bedrivs. Trots att bristerna har varit kända under lång tid har ingen ny ordning för insyn och kontroll införts.

Det oreglerade tillstånd som nu råder synes medföra betydande risker för att det lokalt eller på individnivå föranstaltas om spaningsmetoder som inte tillräckligt beaktar integritetsskyddsintresset.

Behovet av en ny polisregisterlagstiftning har länge varit känt. Redan år 1999 bedömde regeringen att det av hänsyn till integritetsskyddet var viktigt med en översyn av reglerna om behandling av personuppgifter i polisens brottsbekämpande verksamhet. Det måste emellertid konstateras att detta översynsarbete ännu inte har lett till någon ny lagstiftning.

Enligt kommitténs uppfattning är det angeläget att de av Säkerhetstjänstkommissionen och Registernämnden påtalade riskerna för olovlig åsiktsregistrering åtgärdas och att pågående arbete med att förstärka den parlamentariska kontrollen slutförs. Innan så har skett skulle det från integritetsskyddssynpunkt framstå som betänkligt att ge Säkerhetspolisen tillgång till nya former

av tvångsmedelsanvändning som skulle innebära att ännu mer integritetskänslig information ansamlades hos Säkerhetspolisen.
(red anm: Enligt insamlingslagen får SÄPO från 2015 tillgång till det datalagrade materialet)

Kapitel 21 Socialförsäkring

I detta kapitel konstaterar kommittén att det regelsystem som styr socialförsäkringen är omfattande, svårtillgängligt och i vissa avseenden otydligt och inkonsekvent. Sammantaget innebär detta en ökad risk för att den enskildes personliga integritet kränks i handläggningen och att oriktiga beslut fattas.

.....
I rättsordningen har med andra ord den faktiska omfattningen av den skyddade personliga integriteten kommit att bestämmas inte genom sofistikerade definitioner utan genom summan av ett stort antal skyddsregler av mycket varierande slag.

Lagstiftningen [ger] i vissa situationer ingen möjlighet för den vars integritet har blivit kränkt att få sin sak prövad i domstol. Det handlar här om en brist på ett sådant effektivt rättsmedel som den skall vara garanterad tillgång till vars rätt enligt Europakonventionen har blivit kränkt.

Av den anledningen har Sverige vid åtskilliga tillfällen fått kritik av Europadomstolen för att inte ha uppfyllt kravet i artikel 13 i Europakonventionen om tillgång till ett effektivt rättsmedel när det gäller vissa kränkningar i förhållande till konventionen som begåtts av det allmänna vid ooberättigade kränkningar av den personliga integriteten. Denna möjlighet skulle kunna bestå av en generell ansvarsbestämmelse som träffar den som på ett oförsvarligt sätt kränker någon annans integritet. En sådan bestämmelse skulle kunna utformas så att den medför rätt till ersättning oavsett om det är det allmänna eller någon annan enskild som orsakat kränkningen. Det skulle i så fall stå klart att Sverige uppfyller sin förpliktelse enligt Europakonventionen att tillhandahålla ett effektivt rättsmedel, bortsett från fall då någons integritet kränkts genom publicering i grundlagsskyddade medier.

En mycket ambitiös utgångspunkt vore att söka åstadkomma en helt ny "integritetsskyddslag" som i princip uttömmande reglerar vilka inskränkningar i den personliga integriteten som är tillåtna respektive förbjudna. Denna tanke har då och då väckts men avvisats såsom ogenomförbar. Redan i början av 1970-talet bedömde professor Stig Strömholm ett sådant projekt som orealistiskt med hänvisning till att "konflikter och lösningarna är säkerligen i alltför hög grad 'inkapslade' i omgivande rättsstoff från skilda fält för att kunna lösryckas ur sitt sammanhang och föras ihop på sådant sätt" (SvJT 1971 s. 732). Frågan om en samlad integritetsskyddslag togs även upp av justitierådet Per Jermsten i promemorian Skyddet för enskilda personers privatliv (Ds 1994:51). Jermsten avstod emellertid från att försöka utveckla principerna för en sådan reform, med tanke på de samordningssvårigheter som skulle tillstöta i förhållande till tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

(grundlagsändringen)

Materiellt skydd i grundlag

Kommitténs förslag: I 2 kap. 6 § RF införs ett nytt andra stycke där det anges att varje medborgare, utöver vad som i övrigt gäller enligt paragrafen, gentemot det allmänna är skyddad mot intrång, om det sker i hemlighet eller utan samtycke och i betydande mån innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Det nya grundlagsskyddet skall kunna begränsas bara i den särskilda ordning som föreskrivs i 2 kap. 12 § RF.

Stadgandet i 2 kap. 3 § andra stycket RF om att det i lag skall finnas bestämmelser till skydd för kränkning av den personliga integriteten genom registrering av uppgifter med hjälp av automatisk databehandling, upphävs.

I regeringsformen infördes som resultat av utredningens förslag i andra kapitlet bl a detta, som alltså gäller (med de sedvanliga undantagen)

6 § Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i andra fall än som avses i 4 och 5 §§. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

Utöver vad som föreskrivs i första stycket är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. *Lag (2010:1408).*

(Här följer lite utdrag med teorier och resonemang kring integritet som begrepp)

Kommitténs slutsatser i del 2 (SOU 2008:3)

[Det finns] vissa moment i den personliga integriteten som är av grundläggande betydelse när rättighetsinskränkande åtgärder övervägs. Det måste för det första alltid finnas en rätt till skydd som tar sikte på individens kroppsliga integritet, på den enskildes privata tankar och förtroliga kommunikation med andra samt på den enskildes möjligheter att själv avgöra om andra skall få ta del av känsliga uppgifter som rör t.ex. hälsa eller sexualliv. För det andra måste det alltid finnas ett skydd för rätten att stänga om sig, dvs. utgångspunkten måste vara att den enskilde skall vara fri att kunna avskärma sig från omgivningen.

Andra refererade synpunkter ur del 1.

När det gällde den aktuella debatten återger Strömholm (*prof Stig Strömholm*) fyra av Westin (*författaren Alan F Westin: Privacy and freedom*) utpekade speciella funktioner som ett rättsligt skydd för individens privata sfär bör tillgodose i ett samhälle av modern typ. En ”right of privacy” behövs således för känslan av personlig självbestämmanderätt, för att uppnå känslomässig avkoppling och därmed befrias från det ålagda sociala rollporträttet, för att kunna genomföra en fri värdering av andras och inte minst eget handlande och slutligen för att kunna kommunicera fritt med andra efter eget val.

Den offentliga masskommunikationens dygnsomfattande och högröstade tryck borde på samma sätt öka behovet av en sfär, där förtrolig kommunikation på egna villkor är möjlig.

Enligt Strömholms ”kränkingsförteckning” kan kränkningarna indelas i tre huvudgrupper: 1) intrång, vare sig i fysisk eller annan mening, i en annan persons privata sfär; 2) insamlande av uppgifter om en persons privata förhållanden; 3) offentliggörande eller annat utnyttjande (t.ex. som bevis inför rätta, som medel för utpressning) av material om en persons privata förhållanden. Mer konkret kräver följande grupper av handlingar beaktande:

1. tillträde till och genomsökande av privata lokaler eller annan egendom;
2. kroppsundersökning;
3. medicinska undersökningar, psykologiska tester osv.;
4. intrång i en persons privata sfär genom skuggning, spionerande, telefonterror o.d.;
5. (som ett speciellt kvalificerat eller, genom sina möjliga konsekvenser, speciellt farligt särfall till grupperna 1 och 4) ofredande genom företrädare för massmedierna, t.ex. i form av ”snokreportage”, men även påträngande och brutala intervjuer av olycksoffer, dessas anhöriga eller eljest personer, som har svårt att värja sig;
6. olovlig ljudupptagning, fotografering eller filmupptagning;
7. brytande av brevhemlighet;
8. telefonavlyssning;
9. utnyttjande av elektronisk avlyssningsapparat;
10. spridande av förtroliga uppgifter (t.ex. genom advokater, läkare, själasörjare);
11. avslöjande inför offentligheten av annans privata förhållanden;
12. olika former av utnyttjande av annans namn, bild eller liknande identifieringsmedel;
13. missbruk av annans ord eller meddelanden (exempelvis genom förvrängda eller helt uppbyggda intervjuer);
14. angrepp på annans heder och ära.

Med andra ord skulle, menar Strömholm, ”privatsfären” eller ”integritetssfären” kunna beskrivas såsom inbegreppet av de intressen vilka kränks eller åtminstone kan kränkas genom de uppräknade handlingarna. I en mycket grov sammanfattning skulle denna ”sfär” sålunda vara en ”beteckning för den enskildes intresse av att själv och ensam så att säga reglera dels flödet av den information som utgår beträffande hans förhållanden, dels utnyttjandet av sådan information.

Ett engelskt lagförslag från år 1969 ... innehöll följande definition: Rätt till privatliv innebär rätt för envar till skydd mot intrång riktat mot hans person, hem, familj, egendom och affärsangelägenheter samt mot hans relationer och kommunikationer med andra; i synnerhet när intrånget företas genom (a) spioneri, snokande, övervakning eller annat ofredande, (b) olovlig avlyssning eller registrering av samtal, (c) olovlig avbildning, (d) olovlig läsning eller kopiering av handlingar, (e) olovlig användning eller olovlig avslöjande av förtroliga uppgifter eller av omständigheter (inräknat namn, identitet och bild) när avsikten antingen är att orsaka honom obehag, förargelse eller förlägenhet eller att få honom att framstå i falsk dager samt (f) olovlig utnyttjande av namn, identitet eller bild för annans vinning.

Betänkandet Tvångsmedel, anonymitet, integritet
(SOU 1984:54) [*använde*] följande indelning av begreppet integritet som
utgångspunkt för sitt arbete (s. 42 f.):

- den rumsliga integriteten (hemfrid, jfr 2 kap. 6 § RF),
- den materiella integriteten (egendomsskydd, jfr 2 kap. 18 § RF),
- den kroppsliga integriteten (skydd för liv och hälsa, mot ingrepp i eller mot kroppen, kroppsvisitation, kroppsbesiktning m.m., jfr 2 kap. 6 § RF),
- den personliga integriteten i fysisk mening (skyddet för den personliga friheten och rörelsefriheten, jfr 2 kap. 8 § RF) och
- den personliga integriteten i ideell mening (skyddet för personligheten och för privatlivet inkl. den privata ekonomin, jfr 1 kap. 2 § RF).

Utdrag av Anders Erkéus

anders@soundwell.com

08-6434241

0700 222 198